

ГАРМОНІЙНИЙ РОЗВИТОК ІНТЕЛЕКТУ І ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Анотація: У статті розкрито особливості гармонійного розвитку інтелекту і здоров'я дітей з особливими освітніми потребами. Описано взаємозв'язки розумової і фізичної діяльності для розвитку всебічно розвиненої особистості. Показано, як руханки і ігри допомагають гармонійному розвитку дітей з особливими освітніми потребами. Наведено компоненти здоров'язберігаючого уроку.

Summary: The article reveals the features of harmonious development of intelligence and health of children with special educational needs. The article describes the relationship between mental and physical activity for the development of a fully developed personality. It shows how exercise and games help the harmonious development of children with special educational needs. The components of the health-saving lesson are given.

Ключові слова: інклюзивна освіта, навчальний процес, діти з особливими освітніми потребами, здоров'я, інтелект, інтелектуальна праця, фізична активність, всебічно розвинена особистість.

Проблема навчання дітей з особливими освітніми потребами в даний час посилена тим, що інтеграція їх в освітній простір не тільки необхідність системи реформування освіти та перейняття позитивного зарубіжного досвіду інтегрованого навчання, а й задоволення потреб кожної дитини у необхідності бути прийнятою однолітками і чужими дорослими [1, с. 14].

Світова практика інклюзії демонструє, що навчання дітей з особливими освітніми потребами в класах зі здоровими та інтелектуально-розвинутими дітьми позитивно впливає на всіх учасників освітнього процесу [10, с. 199-203].

Аналіз основних досліджень і публікацій. Особливості організації освітнього процесу в інклюзивному середовищі розглядають такі зарубіжні автори як А. Р. Маллер, Д. Мітчелл, Б. Євтіч, Г. Банч і ін. [8, с. 34-38].

Проблемам окремих груп дітей з порушеннями психічного та фізичного розвитку присвячено публікації М. Капської, Л. Шипіциної, В. Тарасун, О. Романенко та ін. [2, с. 42-48]. Деякі аспекти процесу розвитку «нетипових» дітей висвітлено О. Тихою, М. Радченко, Е. Ейдемільер, В. Юстицькіс, В. Сорокіним, О. Ляшенко та ін. [4, с. 72-87].

На сьогоднішній день спільне навчання здорових дітей та дітей з особливими освітніми потребами поставило перед педагогами та іншими фахівцями, залученими в освітній процес, поряд із завданнями, передбаченими шкільною програмою, завдання – вдало організувати освітній процес, в якому можливий гармонійний розвиток кожної дитини в кожному життєвому періоді.

Виклад основного матеріалу статті. Інтелектуальна праця вимагає великої напруги фізичних сил, але в той же час і фізичний розвиток будь-якої дитини створює передумови для повноцінної розумової роботи, а відсутність фізичного гарту значно знижує ефективність розумової діяльності [13, с. 63-65].

Багато з нас звикли вважати, що фізичні вправи впливають лише на фізичне здоров'я дитини. Проте, будь-які види діяльності, які передбачають активні рухи, будуть збагачувати мозок киснем через кров, що надзвичайно важливо для поліпшення його роботи. Саме під впливом фізичних вправ збільшується обсяг пам'яті, підвищується стійкість уваги, прискорюється рішення елементарних інтелектуальних завдань, прискорюються зорово-рухові реакції [5, с.52].

Коли діти з особливими освітніми потребами активно проводять дозвілля, вони не тільки рухаються і розвивають дрібну моторику. Вони ще й спілкуються, вчаться виражати свої емоції, знайомляться з однодумцями [12, с. 64]. З огляду на це, руханки й ігри – це те, що треба для повноцінного розвитку такої дитини.

Оскільки, розумова діяльність має бути тісно пов'язана зі збереженням здоров'я учнів на уроках необхідно використовувати модель здоров'язберігаючого уроку, який передбачає:

- фізкультпаузи і фізкультхвилинки (включаючи і вправи для очей, і дихальну гімнастику, спрямовані на зняття втоми, активізацію уваги і проводяться 2-3 рази на урок);

- релаксаційні паузи;
- використання «сольових мішечків» (при сколіозі та короткозорості – при їх використанні дитина більшість часу тримає рівну поставу, не нахиляється надто низько над книжкою чи зошитом);
- створення сприятливого психологічного клімату;
- дотримання санітарно-гігієнічних норм у навчальному класі (свіже повітря, відповідне освітлення, тепловий, звуковий, кольоровий режим, вологе прибирання, відповідність парт зросту і віку учнів);
- кваліфіковане застосування елементів музикотерапії, рухотерапії, ароматерапії, кольоротерапії, артотерапії тощо;
- особистісна зорієнтованість уроку [14, с. 121].

В якості помічників при інтелектуальному розвитку дітей з особливими освітніми потребами можна використовувати різні позакласні ігри, які будуть розвивати мислення, кмітливість, стимулювати когнітивне пізнання і моторні функції [7, с. 82-84].

Візьмемо за приклад *вправу «Після дощу»* (для дітей 6-7 років). Задача: уявити спекотне літо. Щойно закінчився дощ. Під музичний супровід діти намагаються обережно ступати, обходити уявні калюжі, намагатися не замочити ноги. Потім, пустуючи, стрибають по калюжах так сильно, що бризки летять в усі сторони, їм дуже весело [3, с. 24]. Крім відпочинку, фізичної активності, ця вправа буде активізує пізнавальну діяльність шляхом стимуляції мозкового і периферійного кровообігу.

Висновок. Таким чином, провідним завданням гармонійного розвитку інтелекту та здоров'я дітей з особливими освітніми потребами є вдосконалення освітньої діяльності в умовах інклюзивної освіти. Адже, фізична діяльність дітей з особливими освітніми потребами створюватиме сприятливі умови для розумової діяльності і сприятиме розвитку їх інтелекту.

Велике розумове навантаження на учнів в поєднанні з малорухомим способом життя призводить до порушення регуляції тонуусу кровоносних судин, та спричиняє гіпотонічний чи гіпертонічний стан [9, с. 104-105]. Тому, так

важливо застосовувати на уроках фізкультпаузи та іншу фізичну активність, що посприяє всебічному гармонійному розвитку дитини з особливими освітніми потребами, її інтелектуальному розвитку, в поєднанні з фізичним.

Література:

1. Актуальні питання соціалізації дітей із особливими освітніми потребами: інструктивно-методичний лист / Укл. О. О. Мілейко. – Миколаїв: ОППО, – 2017. – 32 с.
2. Балахонова О. В. Проблеми інклюзивної освіти в Україні. Інклюзивна освіта: досвід і перспективи: монографія / колектив авторів; відп. ред. Г. В. Давиденко. – Вінниця, – 2016. – 242 с.
3. Берегова М. І. Дидактико-практична підготовка майбутніх корекційних педагогів до роботи в умовах освітнього інклюзивного простору : автореф. дис. доктора педагогічн. наук: 13.00.03. – Київ, – 2019. – 40 с.
4. Бех І. Д. Виховання особистості. Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: у двох книгах. Кн.1. – Київ: Либідь, – 2003. – 278 с.
5. Гаврилов О. В. Особливі діти в закладі і соціальному середовищі: навчальний посібник. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, – 2009. – С. 52
6. Дятленко Н. М., Софій Н. З., Мартинчук О. В., Найда Ю. М. Асистент вчителя в інклюзивному класі: навч.-метод. посіб. – Київ: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», – 2015. – 172 с.
7. Ілляшенко Т. Д. Чому їм важко вчитися: діагностика і корекція труднощів у навчанні молодших школярів / Т. Д. Ілляшенко – К.: Початкова школа, – 2003. – 128 с.
8. Інклюзивна освіта / Г. Ю. Кравченко, Г. О. Сіліна. – Х.: Вид-во «Ранок», – 2014. – 176 с.
9. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. – К.: Науковий світ, – 2010. – 195 с.

10. Красномоєць В. А. Впровадження інновацій в освіті як передумова соціального розвитку в Україні осіб з обмеженими фізичними властивостями / В. А. Красномоєць // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 6. – С. 199-203.
11. Навчальний курикулум з інклюзивної освіти: Теорія та методика інклюзивного навчання. Модулі 1-3 / уклад. Л. М. Сидорів, за ред. С. М. Сидоріва. – Івано-Франківськ: видавець Кушнір Г. М., – 2020. – 235 с.
12. Психологія людини з обмеженими можливостями. Навч. посіб.– К.: Центр учбової літератури, – 2011. – 264 с.
13. Стадненко Н. М. Методика діагностики відхилень в інтелектуальному розвитку молодших школярів / Н. М. Стадненко, Т. Д. Ілляшенко, А. Г. Обухівська – Вид. друге, перероблене і доповнене – Кам'янець-Подільський: Зволейко Д. Г., – 2006. – 136 с.
14. Цюпак Т.Є Соціально-педагогічні умови поліпшення фізичного виховання учнів загальноосвітніх шкіл. – Київ, «Вища школа». – 1996. – 188с.

РЕЦЕНЗІЯ

на статтю Білошицької С.В. «ГАРМОНІЙНИЙ РОЗВИТОК ІНТЕЛЕКТУ І
ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ»

У цій статті автор висвітлює проблему гармонійного розвитку інтелекту та здоров'я дітей з особливими освітніми потребами. Тема статті актуальна, оскільки спільне навчання здорових дітей та дітей з обмеженнями, ставить перед освітнім процесом нові завдання, для успішної інтеграції.

Робота чітко структурована. Стикло, критично та у певній послідовності розкрито сутність і стан проблеми у загальному вигляді, проаналізовано основні дослідження і публікації, які підтвердили її теоретичну та практичну значущість.

Новизна статті полягає насамперед у висловленій ідеї – використовувати модель здоров'язберігаючого уроку та розвиваючі рухові ігри в якості помічників при інтелектуальному розвитку дітей з особливими освітніми потребами.

Кожна цитата супроводжується посиланням на джерело. Непряме цитування (переказ, викладення думок інших авторів своїми словами) є гранично точним у викладенні думок авторів і коректним, та наведено відповідні посилання на джерела.

Автор продемонстрував глибоку зацікавленість темою, виявляючи закономірності, зв'язки, тенденції розвитку інклюзивної освіти. В цілому, робота справляє позитивне враження, адже стаття є дійсно прикладом організації всебічного розвитку і навчання дитини з особливими освітніми потребами, її інтелектуального розвитку, в поєднанні з фізичним розвитком.

Наукова стаття Білошицької С.В. «Гармонійний розвиток інтелекту і здоров'я дітей з особливими освітніми потребами» може бути рекомендована для опублікування у науковому журналі.

доктор педагогічних наук,
професор кафедри педагогіки
Житомирського державного університету
ім. І.Франка

О.А. ДУБАСЕНЮК